

KAPAK

Yeşil Düşünce Broşür Dizisi-2

BİR EKOLOJİ HAREKETİ OLARAK YEŞİLLER VE TÜRKİYE'DE YEŞİLLER PARTİSİ

Ramazan Kaya

Yeşiller Partisi, 2011

KÜNYE

Bir Ekoloji Hareketi Olarak Yeşiller ve Türkiye'de Yeşiller Partisi

Ramazan Kaya

Yeşil Düşünce Broşür Dizisi-2

Bu çalışma 2009 yılı Ocak ayında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Bölümü'nde, Ekolojik Antropoloji seminer raporu olarak sunulmuştur. Makale kültürleri içeriden inceleyen ve karşılaştırmalı olarak değerlendiren antropolojik perspektifle kaleme alınmıştır.

Yeşiller Partisi, 2011

Genel Merkez: Ataç 1 Sokak No: 23/8 Kızılay-Ankara

İstanbul Yeşil Ev: İstiklal cad. Balo sok. 21/1 Beyoğlu – İstanbul

Telefon: (212) 244 7780 – (541) 693 8994

yesillerbilgi@yesiller.org

www.yesiller.org

Baskı: A4 Ofset

Oto Sanayi Sitesi, Yeşilce mah., Donanma sok., No:16 Kağıthane 34418, İstanbul

Ramazan Kaya: Yeşiller Partisi Parti Meclisinde üyesidir. Ayrıca Yeşil Gazete yazı işlerinde görev yapmakta ve köşe yazıları yazmaktadır.(uzayacak)

İçindekiler

İçindekiler

Giriş

Çevrecilik ve Ekoloji

Ekoloji Hareketi Olarak Yeşiller

Dünya'da Yeşiller

Türkiye'de Yeşil Hareketin Gelişimi

Türkiye'de Yeşil Hareketin Siyasallaşması

Yeşiller Partisi (1988-1994)

Yeşiller Partisi (2008)

Sonuç

Kaynaklar

ARKA KAPAK

Yeşil Düşünce Broşür Dizisi, yeşil hareketin tarihi, yeşil düşünce ve ekolojinin temel ilkeleri, yeşil politikanın bugünü ve geleceği üzerine yazılmış makalelerden oluşmaktadır.

Ramazan Kaya'nın 2009 yılı Ocak ayında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Bölümü'nde, Ekolojik Antropoloji seminer raporu olarak sunduğu bu makale, kültürleri içeriden inceleyen ve karşılaştırmalı olarak değerlendiren antropolojik perspektifle kaleme alınmıştır.

Yeşiller Partisi, 2011

Genel Merkez: Ataç 1 Sokak No: 23/8 Kızılay-Ankara

İstanbul Yeşil Ev: İstiklal cad. Balo sok. 21/1 Beyoğlu – İstanbul

Telefon: (212) 244 7780 – (541) 693 8994

yesillerbilgi@yesiller.org

www.yesiller.org

BİR EKOLOJİ HAREKETİ OLARAK YEŞİLLER VE TÜRKİYE'DE YEŞİLLER PARTİSİ

Teknolojik devrimle birlikte ortaya çıkan hızlı üretim artışı ve doğanın bilinçsizce tüketilmesi, teknolojiye ilerleme kaydedilirken doğaya verilen zararın sorgulanmaması çevreci anlayışları gündeme getirmiştir. Modern çevreci düşünce, teknolojik ilerlemelerin doğaya olumsuz etkilerinin azaltıldığında çevreye zarar vermeyeceği görüşündedir.¹ Bu açıdan ekolojik eğilimi ağır basan yeşillerin çevreye bakışına değinmeden önce, çevrecilik denen olguyu kısaca tartışalım.

Çevrecilik ve Ekoloji

Yeşil hareketi bir ekoloji hareketi olarak tanımlamak mümkün iken; çevrecilik ve ekoloji terimleri arasındaki belirsizlik nedeniyle, yeşiller, (kimi yerlerde ekolojist olarak tanımlanmakla birlikte) çoğunlukla çevreci olarak anılmaktadır. Oysa ki; "Çevreciler, bozulan insan-doğa ilişkilerinin toplumun var olan yapısı içerisinde düzeltilebileceğine, mevcut kurumlarda yapılacak kısmi değişikliklerle bu işin üstesinden gelinebileceğine inanırlar. Bu yoldaki önerileri de çevre ile ilgili bakanlıklara ve çevre araştırmalarına bütçeden daha fazla pay ayrılmasıdır. Çevrecilik bu açıdan, sanılanın aksine "radikal" değil, "muhafazakâr" bir tutum sergilemektedir."²

Çevrecilik, "günümüz insanının davranışlarının temelinde yatan, insanın doğaya hükmetmesi gerektiği anlayışını sorgulamaz; tam tersine tahakkümün neden olacağı tehlikeleri azaltacak teknikler geliştirerek bu tahakkümün önünü açmamızı gözetir, tahakküm nosyonunu sorgulamaz."³

Türkiye Yeşil Hareketinin içinden bir isim ise bu farkı şöyle açıklamaktadır. "Çevrecilik yaklaşımı genel olarak, çevre sorunlarının kirlenme boyutunu ön plana çıkarmakta, çevre sorunlarını teknik bir düzeyde ele alıp çözümlenmeye çalışmaktadır. Her ekolojist ve yeşil son tahlilde çevreciliği çeşitli biçimlerde içerse de çevreciler yeşil ya da ekolojist değildir. Çünkü çevrecilik, herhangi bir siyasal program içermeyen, bir anlamda teknisist bir toplumsal harekettir."⁴

Çevrecilik ve ekoloji arasındaki farkı Esat Öz şöyle açıklamaktadır. "'Çevre hareketi" ya da "ekoloji hareketi" denildiğinde ... İki deyim arasındaki temel fark, "ekoloji hareketi" ne "çevre hareketi"ne göre biraz daha geniş anlam yüklenmesinde yatar. 1970'lerin başından itibaren oluşan yeni gruplar, "geleneksel çevre koruma hareketinden farklılıklarını vurgulamak amacıyla yeşillerle birlikte bu kavramı kullanmayı tercih etmişlerdir. Ekoloji hareketi denildiğinde hareketin hem politik yönü, hem de "klasik çevreciliğe" göre daha köktenci, bütüncül bir hareket olduğu vurgulanmaktadır"⁵

¹ Özcan SEZER, "Çevre Korumacılıktan Radikal Ekolojiye", Sosyal Bilimler Araştırmaları E-Dergisi, Cilt 3, Sayı 5 2006, s.6

² Tuncay ÖNDER, "Çevrecilik ve Ekolojizm Üzerine", **Karınca Dergisi**, Yıl:64, Sayı:738, Haziran 1998, s.23 : akt: Sezer s.6

³ Kemal GÖRMEZ, **Çevre Sorunları ve Türkiye**, 3.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara: 2003, s.13 : akt: Sezer, s.6

⁴ Dilaver DEMİRAG, "Saniye Koridoru; Modernleşme ve Ekolojik Tepki", yayıma hazırlıyor.

⁵ Esat ÖZ, "...Dünyada ve Türkiye'de. Ekoloji.Hareketinin. Gelişimi: Çevre. Koruma Derneklerinden Siyasal Partilere, **Türkiye Günlüğü Dergisi**, sayı:3, Haziran 1989, s. 28 : akt: Sezer, s.6-7

Ekoloji hareketi sorunları çözmeye çevrecilik ile çok ayrı noktalarda bulunmaktadır. Foster'a göre; "Çevreci anlayışın ekolojik sorunları çözmek için önerdiği reçeteler çok yetersiz kalmaktadır. Çünkü bu reçeteler, yeni uluslararası anlaşmalar yapmaya, insanları nüfus ve tüketim artışını kısmaya, çevre dostu teknolojiler denilen bir avuç teknolojiyi benimsemeye davet etmekten uzağa gidememektedir. Bu nedenle dünyadaki krizi, bir doğa krizi değil, bir toplum krizi olarak görmek gerekmektedir. Bunun nedeni de tarihsel ve toplumsaldır. Sorunun kökleri üretim ilişkilerinde, teknolojik sorumluluklarda ve egemen toplumsal sistemin ayırıcı özelliği olan ve tarihsel olarak koşullanmış demografik eğilimlerdedir."⁶

Bu toplum krizi Naes'e göre humanizmadan kaynaklanmaktadır. "Naes, modern çevreciliğin insan merkezli bir doğa görüşüne sahip olduğunu belirtmektedir. Bu görüş doğa ve insan ayrı ayrı değerlendirdiğimizde insana doğaya hükmetme hakkını vermektedir."⁷

Amerikalı eko-anarşist "Bookchin'e göre ise, ekolojik bir toplumun sorunlarıyla başa çıkma çabasında "çevrecilik" terimi bizi yanıltmaktadır. Çünkü "çevrecilik" giderek daha çok araççı bir duyarlılığı yansıtmaktadır.⁸ Bu açıdan doğaya egemen olmak için geliştirdiğimiz araçlar arttığı ölçüde, yaşadığımız sürece bu araçlara hizmet etme zorunluluğumuz da artmaktadır.⁹ Bu düşünce, modernizmin, akıl yürütme ve bilim yoluyla insanın doğaya egemen olması ve böylece insanın doğaya karşı özgürleşeceğini öngören düşünceyi sorgulamış olmaktadır."¹⁰

"Ekolojik yönelim ile çevre korumacı yönelim arasındaki farklılıklar kısaca şu şekilde de özetlemek mümkündür:¹¹

- 1. Çevre korumacı anlayış, yaşam çevresinin, ulusal, kültürel ve doğal mirasın korunması gibi sorunlarla ilgilenmektedir. Ekolojik anlayış ise, siyasi öğeleri ve ideolojisiyle çevre korumacılıktan ayrılmaktadır. 1970'lerden sonra ortaya çıkan Friends of the Earth (Yeryüzü Dostları) ve Greenpeace (Yeşil Barış) gibi örgütler, korumacı derneklerden farklı olarak, ileri sanayi toplumlarının nükleer enerji, sanayi kirliliği, iklim değişikliği, asit yağmurları gibi sorunlar üzerinden temel bir toplumsal değişme gereksinimini gündeme getirmektedirler.*
- 2. Korumacı yaklaşım mevcut toplumsal-siyasal düzeni ve onun kurallarını benimser, toplumun hakim değerlerini sorgulayıcı bir tutum içerisine girmez. Toplumsal sistemin içinde kalarak amaçlarına ulaşabileceği inancına sahiptir. Alternatif ekolojik toplumsal değerler dizisi ise, bireysel değerlere ve insani bir toplumsal düzene vurgu yapmaktadır. Modern toplumun hiyerarşik ve bürokratik*

⁶ John Bellamy FOSTER, **Savunmasız Gezegen**, Çev.(Hasan ÜNDER), Epos Yay., Ankara, 2002, s.12 - akt: Sezer s.7

⁷ Arne NAES, "The Deep Ecological Movement", **Deep Ecology For The 21st Century**, Edited:George SESSIONS, Shambhala publ. Boston&London 1995, s.151 - akt: Sezer, s.7

⁸ Murray BOOKCHIN, **Ekolojik Bir Topluma Doğru**, Çev.(Abdullah YILMAZ), Ayrıntı Yay., İstanbul 1996, s.62

⁹ Max HORKHEIMER, **Akıl Tutulması**, Çev.(Orhan KOÇAK), Metis Yayınları, 5-Baskı, İstanbul 2002, s.122

¹⁰ Özcan SEZER, "Çevre Korumacılıktan Radikal Ekolojiye", Sosyal Bilimler Araştırmaları E-Dergisi,.Cilt 3, Sayı 5 2006, s.7

¹¹ Tuncay ÖNDER, "Derin Ekoloji Üzerine", **Liberal Düşünce Dergisi**, Yıl:8, Sayı:30-31, Bahar-Yaz 2003(a), s.602-3 - akt: Sezer, s. 8-9

örgütlenmesi karşısında, küçük ölçekli ve komünal örgütlenmeyi savunur.

3. *Ekolojik anlayış, doğrudan eylem modeliyle daha açık ve katılımcı bir siyasi sistemi pratiğe geçirmeye çabalamaktadır. Toplumun bireyi kontrolünün değil, bireyin toplumu kontrolünün gerekliliğine inanmaktadır. Ekolojik anlayış, ideolojik yapılandırılmış eylem tarzına sahiptir."*

Türkiye yeşil hareketinin yıllardır içinde olan Demirağ ise çevrecilik ile ekoloji arasındaki farkı şu şekilde örnelemektedir.

"Çünkü, hayli yoğun bir yayın faaliyeti sonucu, bu konuda epey bir literatür oluşmasına karşın, hâlâ çevrecilik lafzının ortalıkta dolaşmasına ve ülkemizde değerli bir dostumun ifadesi ile, "Üçüncü Batılılaşma Hareketi" olan "çevreci" etiketini haksız yere gaspeden bir takım derneklerin varolabilmesi, toplumsal cehaletimizin bir dışavurumu olsa gerek. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD), Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı (ÇEKÜL) vb kallavi "burjuva" STK'ların ülkemizde oldukça hayırlı işlere imza atmış bulunan Yeşiller'in hilafına, ekoloji hareketini temsil edebilmesine yüreğim dayanamıyor."¹²

Bu haliyle yeşiller hareketi için "özellikle ekolojist" ama "elbette çevreci" bir hareket demek mümkündür.

EKOLOJİ HAREKETİ OLARAK YEŞİLLER HAREKETİ

Özer'e göre; "Ekolojik sorunlara karşı, siyasal liderler hala eski klasik kuramların dar kalıplarını aşamamakta, sorunlara parçalı yaklaşım egemenliğini sürdürmektedir. ... Bu çıkmazlar içerisinde, yeşil hareket, sorunlara çözüm bulabilmek için ortaya çıkmıştır."¹³

Yeşil hareketin doğuşu ve gelişmesi için Tanıl Bora şunları söylemektedir. "Yeşil eleştiri, 1970'lerde kapitalist batı ülkelerinde yükselmeye başladı. Önceleri, yerleşik iktisadi üretim döngüsünün aynı ivmesiyle sürmesi halinde, yeryüzünün enerji ve hammadde kaynaklarının insanlığı beslemeye yetmeyeceğini ileri süren, görece soyut ve teorik bir eleştiri olarak gündeme gelmiştir. Bu eleştiri, kapitalist sanayi düzeninin doğayı, kentsel ve toplumsal hayatı, dolayısıyla insan ilişkilerini yozlaştıran ve yabancılaştıran etkilerine dönük tepkilerle birleşerek siyasallaşmaya yönelmiştir. 1970'lerin ikinci yarısında güncellenen nükleer enerji sorunu ve anti-nükleer hareket, bu yönelime radikal ve popüler bir nitelik kazandırmıştır. ... Geniş kitleler, çevresel sorunların otoritelerin, uzmanların keyfine bırakılmayacak kadar hayati ve önemli olduğunu en açık bir biçimde, anti-nükleer hareket temelinde fark ettiler."¹⁴

¹² Dilaver DEMİRAĞ, "Saniye Koridoru; Modernleşme ve Ekolojik Tepki", yayıma hazırlıyor.

¹³ M.Akif ÖZER : "Ekolojik Harekette Yol Ayrımı: Yeşiller ve Derin Ekoloji", **Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi**, Cilt:6, Sayı:9, Eylül 2001, s.67-8 – akt: Sezer 2006: 19

¹⁴ Tanıl.BORA, "Reel Sosyalist Sistem Çözülürken Çevre Sorunları ve Yeşiller", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, Sayı:120, Haziran 1990, 39 - Akt. Sezer 2006:19

Yeşil hareket siyasallaşırken kendi ideolojisini yaratıyordu. Bora'ya göre bu ideolojinin şöyle bir özelliği vardır. "Yeşil sorunsal, hareketin siyasallaşmasıyla birlikte, eleştirisini, doğayı, çevreyi ve insanı metalaştıran, nicelleştiren kapitalist sistemde odaklaştırmaktaydı. Yeşil sorunsalın ve hareketin kapitalizme getirdiği eleştiri; reel sosyalist sistemin de kapitalizmin mantığıyla paylaştığı, hatta örtüştüğü etmenleri açığa çıkarmaktaydı."¹⁵ Yeşil hareket kapitalist sistem kadar, sosyalist düşüncelerle de ayrıldığı noktalar ortaya çıkıyordu..Örneğin;"Bookchin, varolan otoritelere meydan okumak yerine sadece onların işlerini daha iyi yapmalarına yardımcı olan çevrecileri şiddetle eleştirmektedir. Ona göre çevreciler işlemeyen bir sistemi işler kılmaya çalışarak sorunu daha da ağırlaştırmaktadırlar. Oysa hem liberal ve hem de Marxçı kuramlar, doğal dünyayı yağmalamanın ideolojik temellerini hazırlamışlardır."¹⁶

Dünya'da Yeşiller:

"İlk yeşil parti 1972'de Yeni Zelanda'da kuruldu. Avrupa'da ise ilk yeşil parti Halk Partisi (daha sonra Ekoloji Partisi) adıyla Birleşik Krallık'taki 1973 yılında faaliyete geçti. Bu part, 1987'de adını Yeşil Parti olarak değiştirdi. 1989'daki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde İngiltere'deki oyların %15'ini kazanmasına rağmen İngiliz seçim sistemi sebebiyle Avrupa Parlamentosu'na temsilci gönderemedi. Belçika'daki 1981 seçimlerinde %5 oy alarak Avam Kamarası'nda 4, Senatoda 5 sandalye kazanması, bir yeşil partinin ilk önemli başarısıydı. Almanya'da ise 1980 yılında kurulan Yeşiller Partisi 1980-1982 arasında altı eyalet parlamentosunda temsil edildi. 1983 genel seçimlerinde de %5.6 oy alarak Federal Meclis'te 27 sandalyeye sahip oldu."¹⁷

"Fransa'da da ekolojiye dayalı politik hareketin başlangıcı 1974'lere dayanır. Avusturya, İsviçre, Hollanda, İrlanda, Finlandiya, İtalya, İspanya ve İsveç gibi birçok Avrupa ülkesinde ve Türkiye'de de yeşil partiler mevcuttur."¹⁸

21 Şubat 2004'te ise Avrupa Yeşil Partisi kurulur. Kurucular arasında yalnızca AB'nin yeşil partileri değil aynı zamanda Rusya, Ukrayna, Gürcistan, İsviçre, Norveç, Bulgaristan ve Romanya'nın yeşil partileri de vardır. Süreç; AB'nin tüm Avrupa coğrafyasını kapsayacak şekilde genişlemesi fikrini ısrarla savunan Avrupa yeşil partileri arasında 1984'te bir koordinasyon oluşturulması, bu koordinasyonun 1993'te bir federasyona dönüştürülmesi ve 2004'te de Avrupa Partisi kurulması olarak gelişir. Bu tarihte Türkiye Yeşilleri Delegasyonu olarak Roma'da bulunan Ümit Şahin'in aktardığı bir anekdot ise ilginçtir. Ümit Şahin; "Kongrenin ilk gününde 4. Avrupa Yeşil Partiler Kongresi yazarken, ikinci günkü törenden sonra 1. Avrupa Yeşil Partisi Kongresi yazmaya başladı her yerde" diyor.¹⁹

Türkiye'de Yeşil Hareketin Gelişimi:

Türkiye'de çevre sorunları adına gösterilen tepkiler 70'li yıllara kadar uzanmaktadır. "1975'de Murgul'da faaliyete geçen Etibank bakır işletmelerinin

¹⁵ Bora 1990:40 - Akt. Sezer 2006:19

¹⁶ Murray BOOKCHIN, **Ekolojik Bir Toplum Doğru**, Çev.(Abdullah YILMAZ), Ayrıntı Yay., İstanbul 1996, s. 100 - Akt. Ceritli 2001:215

¹⁷Zafer AYVAZ, Ali Ş. TEKALAN " *Çevre Koruma Çalışmalarında Gönüllü Kuruluşların Yeri ve Önemi*", Çevre Dergisi, Sayı 5, Ekim-Kasım-Aralık 2002, s. 3-4

¹⁸ Ayvaz-Tekalan 1992:4

¹⁹ Ümit ŞAHİN 2004) Ayçiçeğinde 32 Taç Yaprak - .www.bianet.org

bitki örtüsüne verdiği zararlar sonucunda yöre halkınca dava açılması, buna benzer biçimde, Çarşamba Ovası'nda 1970'lerden sonra açılan fabrikaların tazminat davalarına konu olması, 1975'de Samsun'da bakır işleme tesislerinin tarım ürünlerine verdiği zararı protesto etmek için yöre halkının bir yürüyüş gerçekleştirmesi, 1977'de Ankara'da Elmadağlı köylülerin yöredeki barut ve çimento fabrikalarının tarım etkinliklerine verdiği zararı belediyeleri aracılığıyla Ankara'ya şikayet etmesi, yine aynı yıl Silifke Taşucu Balıkçılar Kooperatifi üyelerinin, Akkuyu'da nükleer santral yapılacağı söylentileri üzerine hareket geçip deniz araçlarıyla gösteri yapmaları örnek olarak verilebilir."²⁰

"Batı'daki yeşil hareketin yükselişini en az on yıllık bir gecikmeyle takip eden Türkiye yeşil hareketi"nin²¹ 1980 sonrasındaki yükselişinde, batılı ülkelerde olduğu gibi, Duru'ya (2002) göre; "serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinin, ... sanayi sektörünün güçlenmeye başlaması(nın), ... özel sektörün tamamen denetimsiz bırakılması(nın) etkisi vardır."²².Ayrıca "12 Eylül 1980'de gerçekleştirilen askeri darbenin ... çevre hareketlerinin gelişimini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. ... Ancak bir başka açıdan, tam tersine, çevre hareketinin varlığını, ülkede yaratılan bu baskıcı ortama borçlu olduğu, diğerlerine göre zararsız, belirli bir siyasal akım etrafında gelişmeyen bir çevreciliğin bu dönemde, en azından tehlikeli görülen akımların uğradığı bastırılma şanssızlığına uğramayarak, hoş karşılandığı da söylenebilir. ... Köktenci ideolojilerden, akımlardan biri olmayışı, tam tersine, ideolojiden arınmış bir düşünüş ve eylem biçimi olarak algılanması"nın²³ Türkiye'de yeşil hareketin gelişimine olumlu yönde etkideği de düşünülebilir.

"80'lerin ikinci yarısından sonra sesini giderek etkili bir biçimde duyuran" buna karşılık "daha çok, çevrenin korunması yönünde kamuoyu yaratmak, halkı bilinçlendirmek, özellikle devletten kaynaklanan ... uygulamalara karşı tepki göstermek gibi eylem türlerini yeğlediği" yeşil harekette, "sanayileşmeden, aşırı kentleşmenin doğa üzerindeki yıkıcı etkilerinden, dünyanın yok olma sürecine girmesinden, insanın giderek ürettiğine, kendisine ve topluma yabancılaşması" gibi büyük ölçekli ya da küresel söylemlerin bulunduğunu söylemek Duru'ya göre "pek gerçekçi olmayacaktır."²⁴ "Daha çok, doğa sevgisi üzerinde yükselen, belirli bir yöredeki doğa parçasını kurtarmak, kirliliğin önüne geçmek, kentlerin daha düzenli olmasını sağlamak türünde bilinçlendirici ve eğitici etkinliklerde yoğunlaşmaktadır."²⁵ Bu işlev, Bora'ya göre; "egemen ekonomik düzenin, ... güçlenerek sürdürülmesine de yardım etti. Bir başka anlatımla, kapitalizm, yeşil hareketin tüm can alıcı araçlarını ve söylemini elinden alıp kullanarak onu uslandırma çabasına girişmiştir. Hareketin egemen örgütlenme türlerini (dernek, vakıf gibi) kullanması da bu süreci hızlandırmıştır."²⁶ Duru'ya göre; "Belki de güçlü bir akım haline gelebilecek olan Yeşil Hareket, ... çevre sevgisinin, doğa dostluğunun resmi organlarca ... benimsenmesi, Çevre Bakanlığı'nın kurulması, yasal düzenlemelerle hareket sınırları çizilen, birçok çevreci derneğin/vakfın ortaya çıkması, üniversitelerde çevre ile ilgili bölümlerin açılması, meslek odalarının çevre komisyonları kurması ve sonunda bir çevre pazarının oluşmaya

²⁰ Bülent DURU, "Türkiye'de Çevrenin Siyasallaşması: Yeşiller Partisi Deneyimi", Mülkiye, Cilt 26, Sayı 236, Eylül-Ekim 2002, s.181

²¹ Ümit ŞAHİN 2007)

²² Ayrac içindekiler benim ifadelerim. R. Kaya

²³ Duru 2002:182

²⁴ Duru 2002:182

²⁵ Duru 2002:182

²⁶ Tanıl BORA,, "Yeni Toplumsal Hareketlere Dair Notlar", Birikim (S.13, Mayıs): 1990, s. 51- Akt. Duru 2002:182

başlaması ...²⁷ ile "1980'lerden itibaren, kitle iletişim araçlarının da desteğiyle, çevre ile uğraşma, çevrecilik, birdenbire "moda" akımlardan biri durumuna geldi."²⁸

Türkiye'de Yeşil Hareketin Siyasallaşması

Duru'ya göre; "1980'lerin sonuna doğru Türkiye'de çevre hareketinin bir ölçüde siyasallaşmaya başlar."²⁹ Bunu ortaya konan etkinlik biçimlerindeki farklılaşmadan ve bu hareketin beslendiği düşünsel kaynağın değişimini gözleyerek saptar. O dönemde gerçekleştirilen etkinlikler şunlardır.

"Bu yıllarda Türkiye'de gerçekleştirilen ilk eylem yurtdışı kökenliydi. 1983'de Türkiye'deki insan hakları ihlallerini ve baskıcı yönetimi protesto etmek üzere, Almanya'dan gelen yedi yeşil, Ankara Kızılay'da kendilerini birbirlerine zincirle bağlamışlardı. Bu gösteri, dönemin karmaşalı ortamında pek duyulmamış, kamuoyunu etkileyememişti. Ancak, yeşil hareketin salt doğa korumacılık anlamına gelmediği Türkiye'de ilk kez gösterilmiş olması çevre hareketinin ulaştığı bir basamak olarak değerlendirilmelidir."³⁰

"1984'ten başlayarak Gökova termik santralının yapımına ve işletilmesine karşı gerçekleştirilen etkinlikler; 1986'da Ankara'da Zaferpark, 1987'de Güvenpark için düzenlenen kampanyalar; 1987'de Dalyan'da yapılması tasarlanan turistik tesis için gösterilen tepkiler; 1989'da Taşkılla'nın otele ve Maçka Kışlası'nın borsa binasına dönüştürülmesini, Aliağa'da termik santral kurulmasını engellemeye yönelik etkinlikler; 1990'da Pamukkale'nin kurtarılması için başlatılan kampanya; 1993'de oluşturulan "Nükleer Karşıtı Platform" ve "Nükleer Karşıtı Kongre"; 1994'de "II. Nükleer Karşıtı Hafta" kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler, Datça'da yapılan I. Ütopya Toplantısı, Akkuyu'da yapılacak nükleer santral için oluşturulan güçbirliği; 1990'larda başlayıp bugüne değin gelen Bergama Direnişi..."³¹

Duru'ya göre yeşil hareketin beslendiği düşünsel kaynak ise "Eylül 1992'de S.O.S Akdeniz'in girişimiyle yayımlanmaya başlayan Ağaçkakan Dergisi olacaktır. Bu dergide, S.O.S. Akdeniz'de etkin bir biçimde çalışan topluluğun yanısıra, türlü yeşil gruplar, eko-sosyalistler, eko-feministler, derin ekolojistler, anarşistler düşüncelerini kağıda dökme olanağı buluyorlar: Dergi, çevre sorunlarını irdelerken, bunun, ekonomik, siyasal düzenle, egemen düşünce kalıplarıyla, emek-sermaye çelişkisiyle olan ilintilerini ön plana çıkartıyor. Kapitalizm, milliyetçilik, yeni dünya düzeni, eğitim, din, toplumsal cinsiyet gibi konularda yoğunlaşan bu köktenci tutum Dergiyi ve izleyicilerini diğer çevre korumacı gruplardan ayırıyor."³²

²⁷ Tanıl BORA, "Avrupa'da Yeşil Hareketin Bunalımı ve Türkiye'de 'Yeşillik'. Ağaçkakan (S. 5, Ocak): 6, 1993:6 , Akin ATAÜZ,., "Çevreci Hareketlerin Türkiye'yi Sarsmayan On Yılı", Birikim (S.57-58, Ocak-Şubat), 1994, s.21 - Akt. Duru 2002:183

²⁸ Duru 2002:183

²⁹ Duru 2002:183

³⁰ Tanıl BORA, "80'lerde Yeşil Hareket: Salonlardan Sokaklara". Sokak (S. 19, 31 Aralık), 1989, s. 20 - Akt. Duru 2002:183

³¹ (Duru 2002:183)

³² Murat BJEÜDÜG.,(1994a). "Ör-güt Bahsi". Ağaçkakan (S.15, Ocak-Şubat), 1994a, s7 - Akt. Duru 2002:184

Yeşiller Partisi (1988-1994)

Çevre hareketlerinin siyasallaştığı bu yıllarda "pek çok gönüllü kuruluşun hem güç birliği yapmalarını sağlayabilecek, hem de onların kimi eksik yönlerini kapatabilecek bir üst örgütlenmeye gitmenin gerekliliği ortaya çıkmıştı. Bu düşüncelerle kurulması tasarlanan Yeşiller Partisi, diğer yerleşik partilerin oluşumunda izlenen yoldan ayrılarak kendine göre bir yöntem geliştirdi. Söz konusu yapının parti mi yoksa dernek mi olacağını saptamak için pek çok toplantı yapıldı. ... Bir anket kağıdı hazırlandı. Bu metinle, çevrecilerin bir dernek mi, yoksa bir siyasal parti çatısı altında mı toplanmayı yeğleyecekleri, hareket dışındaki kalmış kesimlerin bu sürece katılıp katılmayacakları öğrenilmek istendi."³³ "Sonuçta, anketlerden alınan yanıtların etkisi de olsa gerek, partileşmeye karar verildi."³⁴ Partileşmeye gidilmesinin sebeplerini, Yeşiller Partisi'nin İzmir Grubu'ndan Melih Ergen, "Mali kaynak sağlama kolaylığı, yerel yönetimlerde iktidarı ele geçirebilme olanağı, Türkiye'de dernek kurma geleneği oluşmadığından, partinin derneğe göre daha etkili bir baskı unsuru olması, bürokratik engelleri aşma yolunda parti olmanın sağlayacağı yararlar."³⁵ olarak, partinin kurucu üyelerinden Nil Gün; Türkiye'de baskı gruplarının işlevinin olmadığını bu yüzden zorunlu olarak partileşmeye gittikleri³⁶, ilk genel başkan Celal Ertuğ ise; "Bir Ak Çimento protestosu yapabilmek için Türkiye Hava Kirliliğiyle Mücadele Derneği'nin hükmi şahsiyetinden yararlanarak izin alabildik. Binbir müşkülle karşılaştık. Parti olunca iletişim araçlarına kolay ulaşabilme, yerel seçimde bağımsız bir adayı desteklemek veya katılmak suretiyle kamuoyunda bir yansıma uyandırma şansı var."³⁷ olarak açıklamıştır. Duru'nun aktardığına göre bu sebeplere, Türkiye'de dernekler üzerinde partilerin oranla daha ağır bir denetimin uygulanması, partilerin kapatılmasının derneklerin kapatılmasına oranla daha zor olması³⁸, derneklerin siyasetle uğraşmalarının yasaklanması da eklenebilir.³⁹ Böylelikle 5 Haziran Dünya Çevre Gününde kurulmak istenen parti, o günün pazar gününe denk gelmesi sebebiyle ertesi gün, 6 Haziran 1988 de kuruldu.

O dönem siyasi parti geleneklerine göre oldukça farklı bir konumda bulunan parti, programında siyasi amacını şu şekilde açıklamaktaydı. "Yeşiller Partisi, tabanda iktidar oluşturmadan, hükümet ya da koalisyon ortağı olma amacı gütmeyen, devleti ve kurumlarını eleştirmeyi, temel muhalefeti esas görev edinen bir parti olacaktır. Çünkü hükümet olmaya yarışan partiler oyununun kurallarına uymak zorundadırlar. Oysa temel muhalefet yapabilmek için hükümet olma hesaplarından, nimetler uğruna ödün vermekten kaçınmak gerekmektedir. Böylece parlamenter demokrasinin kişiliğine kavuşması sağlanmış olacaktır (Parti programı, gerekçe)."

Kurulan Yeşiller Partisi; "Ekolojik dengenin korunmasını ve bozulmasının önlenmesini (parti tüzüğü, m. 2-a), doğrudan demokrasiyi (parti tüzüğü, m. 2-b)

³³ Melih ERGEN, Yeşiller Partisi'nin Olmayan Tarihi (İzmir: Ege), 1994, s. 22-3 - Akt. Duru 2002:184

³⁴ Duru 2002:184

³⁵ Melih ERGEN, "Yeşiller: Neden ve Nasıl Bir Parti". Yeni Gündem (S.66, 7-13 Haziran), 1987, s. 38-9 Akt. Duru:2002:184

³⁶ Seral ÇELİK, "Yeşil Parti Kuruluyor: Kim Olursan Ol Gel", 2000'e Doğru (S.24. 5-11 Haziran), 1988, s.31 - Akt. Duru 2002:184

³⁷ Tempo Dergisi 1988, s. 33 Akt. Duru 2002:184

³⁸ Melda Cinman ŞİMŞEK, Yeşiller (İstanbul: Der Yayınları), 1993, s.38 - Akt. Duru 2002:184

³⁹ Asuman ABACIOĞLU, "Yeşil Harekette Siyasal Kirlenme Yaşanıyor", Cumhuriyet Dergi (S.396, 24 Ekim), 1993, s.38 - Akt. Duru 2002:184

ve tüm aykırılıkları zenginlik kabul eden, insan hakları, barış, özgürlük ve eşitliğe dayalı (parti tüzüğü m.2-c), her türlü dayatma, baskı ve şiddete karşı ikna, hoşgörü, eşitlik ve dayanışmayı ortaya çıkaran antimilitarist bir anlayışa ulaşmayı amaç bilmekteydi (parti tüzüğü m.2) Parti tüzüğünde; "Büyümenin (endüstrializmin), üretim ve tüketim alışkanlıklarımızın yeniden sorgulanmasını, sürdürülebilir tek uzun dönemli ekonominin ekolojiden geçtiğini benimser (parti tüzüğü m. 2)." denmekteydi. Celal Ertuğ bu tutumu, "hükümet olmayı değil, tabanda iktidar olmayı amaçlayan bir düşünce"⁴⁰ olarak açıklıyordu. Yeşiller Partisi'nin gerçekleştirdiği etkinlikler ise şunlardır.

"1988'de, TEKEL'in, İzmir Çamaltı Tuzlası'nda, tuz üretimi sırasında tatlı su dolaşımını engelleyip doğal dengeyi bozan menfezleri açmamakta direnmesi üzerine yörede Yeşiller Partisi öncülüğünde bir gösteri düzenlendi; açılan imza kampanyasıyla da 3199 kişinin TEKEL'in bu tutumuna yönelik olumsuz görüşü belgelendi. Kampanyanın başarılı olduğu söylenebilirdi; söz konusu arazinin Orman Bakanlığı'na devredilmesi; sorunun çözümünde bir adım atılmış olduğunu gösteriyordu.⁴¹ Kuşadası'nı Selçuk'a bağlayan yoldaki asırlık ağaçların yol yapımı nedeniyle kesilmesi üzerine düzenlenen gösterinin Yeşiller Partisi'nin ilk resmî eylemi olduğu söylenebilir.⁴² Bunun dışında yine İzmir'de Basın Sitesi'nde ve Çamaltı Tuzlası'nda da çeşitli eylemler düzenlendi. Ağustos 1989'da, Yeşiller Partisi Ankara İl Başkanlığı, o yıllarda, cezaevlerinde mahkûmlara getirilen tek tip elbise kuralını protesto etmek için tek tip elbise giyme kampanyası başlattı.⁴³ Yine Ankaralı partililer, düzenlenen Uluslararası Silah Fuarı'na karşı protesto gösterisinde bulundu. Bu ikinci eylem nedeniyle haklarında dava açıldı.⁴⁴ Yeşiller Partisi'nin öncülüğünde başlatılan en büyük ve etkili eylem, 6 Mayıs 1990'da Aliağa'ya Termik Santral kurulmasını önlemek amacıyla binlerce kişinin katıldığı "insan zinciri" oldu."⁴⁵

Bununla birlikte Eylül 1990'da Amasra'da yerel halkla birlikte, kurulacağı söylenen termik santrale karşı çıkmak için bir eylem düzenlenir. Ancak yörede parti kimliği ön plana çıkarılmaz. Melih Ergen'e göre bu durum partinin ayırt edici özelliğidir. Şöyle açıklamaktadır; "Şimdiye değin, mevcut tüm partiler (haklı olarak) kendilerine biçmiş oldukları "öncülük" misyonu gereği, sahip oldukları çalışma tarzı ile; a) Etkinlik yaptıkları yerde insanları bilinçlendirmek, b) Onları kendi önderliklerinde harekete geçirmek, c) Dolaylı olarak partilerinin propagandasını yapmak ve kendileri için güç toplamak amacına yönelmişlerdir. Oysa Amasra'ya giden Yeşiller'de bu üç amaç da yoktu."⁴⁶

Duru'ya göre; "Yeşiller Partisi, siyasal partiden daha çok, bir dernek, bir baskı grubu işlevine sahipti; seçmen tabanını genişletmeye yönelik bir politika

⁴⁰ Tempo Dergisi 1988, s. 32 - Akt. Duru 2002:186

⁴¹ Melih ERGEN, Yeşiller Partisi'nin Olmayan Tarihi (İzmir: Ege), 1994, s.28 - Akt. Duru 2002:188

⁴² Asuman ABACIOĞLU, "Yeşil Harekette Siyasal Kirlenme Yaşanıyor", Cumhuriyet Dergi (S.396, 24 Ekim), 1993, s. 6 - Akt. Duru 2002:188

⁴³ Sokak Dergisi, 1989, s. 27 - Akt. Duru 2002:188

⁴⁴ Tanıl BORA, "80'lerde Yeşil Hareket: Salonlardan Sokaklara". Sokak (S. 19, 31 Aralık), 1989: 20 - Akt. Duru 2002:188

⁴⁵ Kemal ANADOL, Asuman ABACIOĞLU, Daha Yeşil Daha Mavi Bir Dünya İçin: Termik Santrallere Hayır (Ankara: V Yayınları), 1991, s. 6 - Akt. Duru 2002:188

⁴⁶ (Ergen,) Melih ERGEN, Yeşiller Partisi'nin Olmayan Tarihi (İzmir: Ege), 1994, s. 60 - Akt. Duru 2002:189

geliştirmiş değildi."⁴⁷ Yeşiller Partisi "çevre sorunları için yerel halkla beraber gösteriler, kampanyalar düzenlemek; çevre örgütleriyle işbirliğinde içinde olmak, dayanışmaya girmek; seminer, konferans, toplantı düzenleme gibi eğitsel etkinlikler gerçekleştirmek; imza toplama kampanyaları düzenlemek; uluslararası ya da yabancı çevre örgütleri ve yeşil partilerle ilişki kurmak; kimi merkezi ve yerel yönetim birimlerine uyarılarda bulunmak; çevreye zararlı faaliyetlerde bulunan kişi ve kuruluşlar için suç duyurusunda bulunmak."⁴⁸ gibi konular üzerinde odaklanan bir partiydi.

Bununla birlikte; parti içi gelişmeler neredeyse çevrecilik ve ekoloji kavramları arasındaki çatışmayı gösterir niteliktedir. Duru'nun verdiği bilgilere göre; "Yeşiller Partisi, kuruluşundan bir yıl sonra, içindeki muhalif grubun parti politikasını beğenmeyip sesini yükseltmesi üzerine bölünmenin eşiğine geldi. Parti içerisinde belli başlı iki görüşün çarpıştığı söylenebilir: Kurulu düzen içerisinde gerçekleştirilecek düzeltmelerle çevre sorunlarının üstesinden gelinebileceğini savunanlarla, bu tür sorunların çözüm yolunun ancak gündelik yaşamda, toplum ve yönetim biçiminde kökten değişikliklerden geçtiğine inananlar. Yönetimdekiler -gerçekçi, doğal olarak da uzlaşmacı tutumlarını yansıtan bir deyişle "realos" olarak anılanlar- "fundiler" olarak adlandırılan hizip tarafından, düzen partilerinden farklı davranmamakla, yalnızca çevreci politikalar üretmekle suçlandı. İzmir kökenli Yeşillerin öncülüğünde gelişen bu "aykırı" sesler, daha köktenci politikalar üretilmesini, insan hakları, Kürt sorunu, feminizm, savaş karşıtlığı gibi konularda daha etkin bir tutum takınılmasını istiyordu. Ekonomik görüşlerde de farklılıklar göze çarpıyordu. Yönetimdeki Celal Ertuğ grubu, "sürdürülebilir kalkınma" sözünde anlatımını bulan büyüme modelini savunuyordu: "Çevreyi, insanı sömürmeyen, ekolojik dengeyi bozmayan bir büyüme politikası". Buna karşılık, ikinci grup ise ekonomik anlamda ilerlemeye ve sürdürülebilir kalkınmaya daha eleştirel yaklaşıyordu. Ortaya çıkan bir çevre sorununa karşı gösterilecek tepkinin biçimi ya da gerçekleştirilen eylemlerin türü konusunda en kökten öneriler hep bu grubun üyelerinden çıkıyordu. Bu köktenci grubun önde gelenleri, ordusuz, hapishanesiz, okulsuz, devletsiz bir toplum düşünüyüşü çeşitli yazılarında dile getirirlerken, ilk gruptakilerin bürokrasi ile yakın ilişki içinde bulunmaları yine ideolojik farklılıkların sonucuydu. Parti'ye bir şirketten koşullu yardım alınmasının yarattığı gerginlik de bu ideolojik ayrımdan kaynaklanmıştı.⁴⁹

Parti içinde bu ikilik sürerken "1991'de yapılan olağanüstü kongrede ilk başkan Celal Ertuğ'un görevi de sona erdi; yeni başkan Bilge Contepe oldu."⁵⁰ Daha sonrasında Aydın Ayas başkanlığında 19 Haziran 1993'deki kongrede tüm üyelikler feshedilip 15 kişilik bir çalışma grubu kurulur. Böylelikle parti uygulamada kapanırken 10 Nisan 1994'de hukuksal varlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla son bulur.⁵¹

Celal Ertuğ başarısızlık için; parti içi kişisel kavgaların⁵², "koltuk sendromunun", Parti'nin Türkiye çapında örgütlenmesine karşı çıkılması⁵³ gibi nedenleri; "İzmir

⁴⁷ (Duru 2002:189)

⁴⁸ Melda Cinman ŞİMŞEK, Yeşiller (İstanbul: Der Yayınları), 1993, s. 63-8 - Akt. Duru 2002:189

⁴⁹ Dilaver DEMİRAG, "Yeşiller Partisi'nde Aynlan Yollar: Fundiler Realoslara karşı", 2000'e Doğru (Haziran), 1989, s. 29 - Akt. Duru 2002:189-90

⁵⁰ Duru 2002:190

⁵¹ Duru 2002:190

⁵² Asuman ABACIOGLU, "Yeşil Harekette Siyasal Kirlenme Yaşanıyor", Cumhuriyet Dergi (S.396, 24 Ekim), 1993, s. 7 - Akt. Duru 2002:191

Grubu'nun başını çektiği köktenci kanat, bu durumu, yalnızca çevre sorunları ile ilgilenilmesi; eşcinselleri, feministleri, savaşı karşıtlarının bünyesinden dışlanıp "ahlakçı" bir tutum takılması; kurulu düzene karşı olunamaması; daha da ileriye gidebilme gizilgücünü taşıyan yeşil hareketin önünün kesilmesi⁵⁴ olarak açıklıyordu. Celal Ertuğ'a göre ise "Partiye; existansiyalist, bohemce yaşama tutkunları, tatmin olunmamış solculuk atıkları, marjinallik gibi eğilimler hakim kılınmak, parti olmayan parti ve benzeri Fundamentalist eğilimler sokulmak gruplaşmak isteniyordu."⁵⁵ Parti dışından kaynaklanan eleştirilerde "Yeşiller Partisi üyelerinin eylemci bir topluluk haline gelememesi; birbirleriyle yakın kişisel ilişkileri bulunan grupların, partiyi bu ilişkilerini daha da geliştirmelerini sağlayabilecek bir araç ya da mekân olarak kullanması; işten çok konuşma üretilmesi; parti işlerinin ikinci planda kalması⁵⁶; diğer yerleşik partilerden farklılığının vurgulanamaması; toplumun beklentilerine yanıt verilememesi; yeni bir yaşam biçimi kurma yolunda politikaların saptanamaması, bu doğrultudaki eleştirilerin başında geliyordu."⁵⁷

Şahin'e göre "Bu hareketleri yaratanlar, soldan gelen, çoğu 12 Eylül öncesi çeşitli sol örgütlerde yer almış kişilerdi. Ama bu kadrolar yeşil düşüncüyü kendileri de daha yeni öğreniyorlar, sosyalist teoriyle hesaplaşmaya ve yeni bir yol bulmaya çalışıyorlardı. Bu kadar erken bir siyasallaşmaya rağmen birkaç yıl oldukça başarılı yürüyen ve örgütlenen yeşil hareket, yine aynı olgunlaşmamışlık nedeniyle dağılma sürecine girdi, içinden anti nükleer hareket, ekolojist ve yeşil gruplar, dergi çevreleri ve inisiyatifler doğdu. Türkiye'de süreç tersten işlemişti. Yurttaş inisiyatifleri ve alternatif hareket yeşil partiyi oluşturmamış, yeşil partinin dağılması yurttaş inisiyatifleri ve alternatif hareketlerin doğmasına ve çoğalmasına neden olmuştu. Ancak sonuçta bir yanıla Batı'da yaşanan benzer bir durumun Türkiye'de de tekrarlandığı söylenebilir. O da ekoloji hareketlerinin, bambaşka bir toplumsal ortam söz konusu olmasına rağmen, yine işin en başında siyasi bir gündemle ortaya çıkmasıdır."⁵⁸

Yeşiller Partisi (2008)

1994'te kapanan Yeşiller Partisi'nin sona ermesinin nedenlerini iç dinamiklerle açıklayan Ümit Şahin, 90'lı yılları; çevre alanındaki STK'larının siyaset dışına itilmesi olarak değerlendirmektedir. Şahin'e göre 1996'daki Habitat zirvesi, sonra da 1999 depremini izleyen fon akışı , ... "çözümün parçası olmaya çalışan", bunun için de proje üretip fon aramaktan itiraz etmeye zamanı kalmayan sivil toplum kuruluşlarının sayısını arttırdı ve bunları güçlendirdi." Buna karşılık "çıkışını yeşil siyasi bir tarzda yapan çevre ve ekoloji hareketlerine asıl darbeyi, sermayenin kendisi vurdu. Ekolojist olmayan, hatta birer çevre örgütü oldukları bile söylenemeyecek olan büyük sermaye destekli bazı vakıf ve dernekler, ... Bu türden örgütlerin en büyük ve tipik örneği olan

⁵³ Celal ERTUĞ, "Talihi Olmayan Yeşiller Partisinin Tarihi". Ağačkakan (S.23-24, Nisan), 1995, s. 17 - Akt. Duru 2002:191

⁵⁴ Asuman ABACIOGLU, "Yeşil Hareket'te Siyasal Kirlenme Yaşanıyor", Cumhuriyet Dergi (S.396, 24 Ekim), 1993, s. 7 - Akt. Duru 2002:191

⁵⁵ Celal ERTUĞ, "Talihi Olmayan Yeşiller Partisinin Tarihi" Ağačkakan (S.23-24, Nisan), 1995, s. 17 - Akt. Duru 2002:191

⁵⁶ Tayfun GÖNÜL, "Yeşil Ev", Sokak (S. 12, 25 Mart), 1990, s..28 - Akt. Duru 2002:191

⁵⁷ Murat BJEDUĞ, "Yeşiller Partisi'nin ilk Kurultayının Ardından Eleşt Kolaj Eskizleri". Birikim (S. 14, Haziran), 1990, s. 76-7 - Akt. Duru 2002:192

⁵⁸ Ümit ŞAHİN 2007

TEMA, ... sadece TEMA değil, Aynı modele dayanan, yani demokratik olarak denetlenmeyen organlarca yönetilen, hiçbir şekilde şeffaf olmayan, ama sahip olduğu parasal kaynaklar ve ürettikleri projelere buldukları fonlar sayesinde kamuoyunda görünürlük kazanan ve belli bir tabana yayılan çok sayıda kuruluş vardır." Ümit Şahin'e göre bu kuruluşlar kendilerini çevreci ilan edip, bir anlamda da Türkiye'de çevreci olmanın tanımı olmayı başarmışlardır. Şahin'e göre, başka nedenlerle de açıklanabilir olmakla birlikte; "Toplumsal hareketlerin, aslının zayıflayıp taklidinin güçlendiği yerde etki gücünü sürdürmesi kolay değildir."⁵⁹ biçimindedir. Bir başka deyişle Şahin'e göre; Yeşil harekette 90'lı yılların sönük geçmesinin nedeni, yani Yeşiller Partisi'nin kapanışından sonraki süreç; ekoloji hareketlerinin asıllarının zayıflayıp taklidinin güçlendiği yerde etki gücünü sürdürmesinin zorluğu nedeniyle, dahası "sermaye, devlet ve medya baskılarına karşı direnme güdüsünün de etkisiyle yaşamaktadır."⁶⁰

2000'li yıllarla birlikte yeşil siyaset; "Yeşil Hareket", "Yeşiller", "Yeşiller Partisi Girişimi" isimleri altında tekrar etkinlik göstermeye başlamaktadır. 2002'den itibaren her yıl Aralık ayında Yeşil Diyalog toplantıları düzenlenir, 2003'ten itibaren Üç Ekoloji isimli dergi yayın hayatına girer. 22-23 Ekim 2005 tarihlerinde Ukrayna'nın başkenti Kiev'de yapılan Avrupa Yeşil Partisi 3. Konsey toplantısında gözlemci üye statüsünü elde eden girişim, ardından 16 Aralık 2005'te yapılan 4. Yeşil Diyalog toplantısında 2,5 yıl içerisinde Yeşiller Partisi'nin tekrar kurulması için gerekli donanımların neler olduğunu hesaplıyor, Yeşiller Partisi'ni kurmak için hazırlıklar yapıyordu. Bu hazırlıklara göre; kapsamlı bir program, kendini çok iyi tarif eden bir kurumsal yapı ve kimlik, son olarak ta ekip gerekiyordu. Bu ekip "herkesten önce gençlerle" ve "deneyimlerini aktarmakla çok önemli bir role sahip ... daha yaşlı yeşiller ve eski Yeşiller Partisi üyeleriyle oluşmalıdır."⁶¹ Sonrasında 30 Haziran 2008 tarihinde kurucuları arasında eski Yeşiller Partisi'nden isimlerin de bulunduğu 40 kişilik bir kurucular grubunun başvurusuyla, resmi olarak kurulur.

Parti kendi tarihini şöyle tanımlamaktadır.

"Yeşiller, Türkiye'de yeni bir siyasi oluşum değil. Türkiye'de 1980'li yıllardan bu yana ekoloji ve demokrasi mücadelesi veren yeşil politik hareketler 1988-94 yılları arasında var olan eski Yeşiller Partisi de dahil olmak üzere çok sayıda grup, dernek, yayın organı ve yurttaş inisiyatiflerinde örgütlenmiş ve çalışmalarını kesintisiz olarak sürdürmüşlerdir. Yeni kurulan Yeşiller Partisi bu tarihin bir parçasıdır ve yeşil hareketin içinden doğmuştur."⁶²

Partinin kurulmasıyla aynı zamanlarda, tekrar alevlenen Türkiye'de nükleer santral kurulmasına ilişkin haberler ve ihale duyuruları, partinin en önemli etkinliğini oluşturmaktadır. 26 Nisan'da henüz parti kurulmadan Kadıköy'de yapılan "Nükleer Santral istemiyoruz" mitingi, daha sonra ihalenin yapılacağı 24 Eylül tarihine kadar, 3 Eylül - 24 Eylül arası "Uyumuyoruz", "Nükleer İhaleyi Durdurun" etkinlikleri en önemlileridir. Bu kampanyalar sırasında halktan toplanan imzalar milletvekillerine postalanmıştır. Bu etkinlik süresince

⁵⁹ Ümit ŞAHİN 2007

⁶⁰ Ümit ŞAHİN 2007

⁶¹ Ümit ŞAHİN 2005

⁶² www.yesiller.org

24 saat açık kalan Beyoğlu Yeşil Ev'de düzenlenen panel – oturum ve film gösterileri ile nükleer santrale karşı bilinçlendirme çalışmaları yapılmış, sanatçı ve aydınları ağırlayan Yeşil Ev, internetten sürekli yayın yapmıştır. 27 - 28 Ekim'de, İstanbul'da; "Yeşiller Kuraklık Sempozyumu; İklim değişikliğinin Türkiye üzerine etkileri", 31 Ekim – 1 Kasım'da, İstanbul'da, Gürcistan, Rusya, Azarbaycan, Ukrayna, Moldova, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye yeşil partilerinin yanı sıra Batı Avrupa yeşil partilerinden ve Avrupa Parlamentosu Yeşiller grubundan temsilcilerin katıldığı "Karadeniz Yeşilleri Toplantısı", 29 Kasım'da Ankara'da "Ekolojik Kentler Yerel Yönetimler Toplantısı" partinin diğer etkinlikleridir. 19-21 Aralık'ta düzenlenen 7. Yeşil Diyalog Toplantısında; inanç, düşünce ve ifade özgürlüğü, Türkiye'nin AB süreci, ekonomik kriz, Termik santrallara karşı mücadele, polis devleti ve şiddet gibi yalnız çevre sorunları değil Türkiye'nin en önemli gündem konuları hakkında paneller düzenlenmiştir.⁶³

Partinin temel ilkeleri; 1. doğaya uyum, 2. sürdürülebilirlik, 3. küresel mücadele, 4. erkek egemenliğinin reddi, 5. şiddetin reddi, 6. doğrudan demokrasi, 7. yerellik, 8. adil paylaşım, 9. özgür yaşam, 10. çeşitliliğin korunması (Parti Programı, Temel İlkeler).

Bu ilkelerle hareket eden parti Türkiye siyasi partiler yasası ile de çatışmaktadır. "Kadınlar(ın) partinin tüm seçilmiş kurullarında yüzde 50 temsil kotasına sahip (Parti tüzüğü m.4.c)" olduğu partide eş sözcülük ilkesi ile örgütlenmesi, genel başkanlık gösterilmesinin zorunluluğu ile çatışmaktadır. Ümit Şahin bu durumu şöyle açıklamaktadır. "Örgütlenmemizle siyasi partiler yasası ile çelişen en önemli sorun yeşiller partisinin liderlik mekanizmalarını reddetmesi, yasanın ise zorunlu tutmasıdır."⁶⁴

Yeşiller Partisi; 2 Aralık'ta yapılan parti meclisi toplantısında, 29 Mart'ta yapılacak olan yerel seçimlere katılma ve kampanya başlatma kararı alır. Bu karar yeşiller hareketinin Türkiye'de ilk kez bir seçime katılacağını gösterdiği gibi hareketin partiye dönüştüğünün de göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu konuda sorduğum soruya Şahin; "yeni partiye hareketin partisi diyebiliriz. Ya da hem hareket, hem de gerçek bir parti."⁶⁵ demektedir.

Sonuç:

Yeşilleri; Türkiye'de ve Dünya'da çevre duyarlılığının yanısıra ekoloji biliminin verilerinden hareket eden bütüncül bir toplumsal dönüşüm isteyen hareket olarak özetlemek mümkün. Antropolojiden tanıdığımız terimlerle endüstriyalizmin, humanizmanın, modernitenin ve ataerkil değerlerin karşısında yer alan; endüstriyalizmin yarattığı çevre kirliliğini, humanizmanın insanı üstün tutan yönünü, modernitenin getirdiği yabancılaşmayı ve ataerkil değerlerin getirdiği erkek egemenliği ve şiddeti eleştirmektedir. Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri uyarılarının oldukça arttığı günümüzde, ısınma arttıkça yeşil hareket de güçleneceğe benziyor.

KAYNAKLAR

⁶³ www.yesiller.org

⁶⁴ Ümit ŞAHİN 2008

⁶⁵ Ümit ŞAHİN 2008

AYVAZ, Zafer., TEKALAN, Ali Ş. "Çevre Koruma Çalışmalarında Gönüllü Kuruluşların Yeri ve Önemi", Çevre Dergisi, Sayı 5, Ekim-Kasım-Aralık 2002:3-4

CERİTLİ, İsmail. "Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci", C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, Aralık 2001:213-226

DEMİRAG, Dilaver. "Saniye Koridoru; Modernleşme ve Ekolojik Tepki", yayıma hazırlıyor.

DURU, Bülent. "Türkiye'de Çevrenin Siyasallaşması: Yeşiller Partisi Deneyimi", Mülkiye, Cilt 26, Sayı 236, Eylül-Ekim 2002:179-20

SEZER, Özcan. "Çevre Korumacılıktan Radikal Ekolojiye", Sosyal Bilimler Araştırmaları E-Dergisi, Yıl 3, Cilt 3, Sayı 5 2006

<www.sbe.gazi.edu.tr/edergi>

ŞAHİN, Ümit. "Ayçiçeğinde 32 Taç Yaprak", Bia Haber Merkezi, Roma, 26 Şubat 2004

Bianet.org. <http://www.bianet.org/bianet/kategori/siyaset/30205/ayciceginde-32-tac-yaprak>

ŞAHİN, Ümit. "Bir Sivil Toplum Teması Olarak Çevrecilik:Ekoloji Hareketlerinin Siyaset Dışına İtilmesi", Sivil Toplum, Sayı 20, Ekim-Aralık 2007

ŞAHİN, Ümit. "Yeşiller Partisi: Nasıl Bir Parti, Nasıl Bir Gelecek?", Aralık, 2005

<<http://umitsahin.blogspot.com/search/label/Ye%C5%9Fil%20Politika>>

Ümit Şahin e-mail yoluyla soru-cevap.

<<http://co111w.col111.mail.live.com/mail/InboxLight.aspx?n=487092726>>

Yeşiller Partisi Programı ve Tüzüğü, 1988, Ankara

Yeşiller Partisi Programı ve Tüzüğü, 2008, Ankara

Yeşiller Partisi; www.yesiller.org